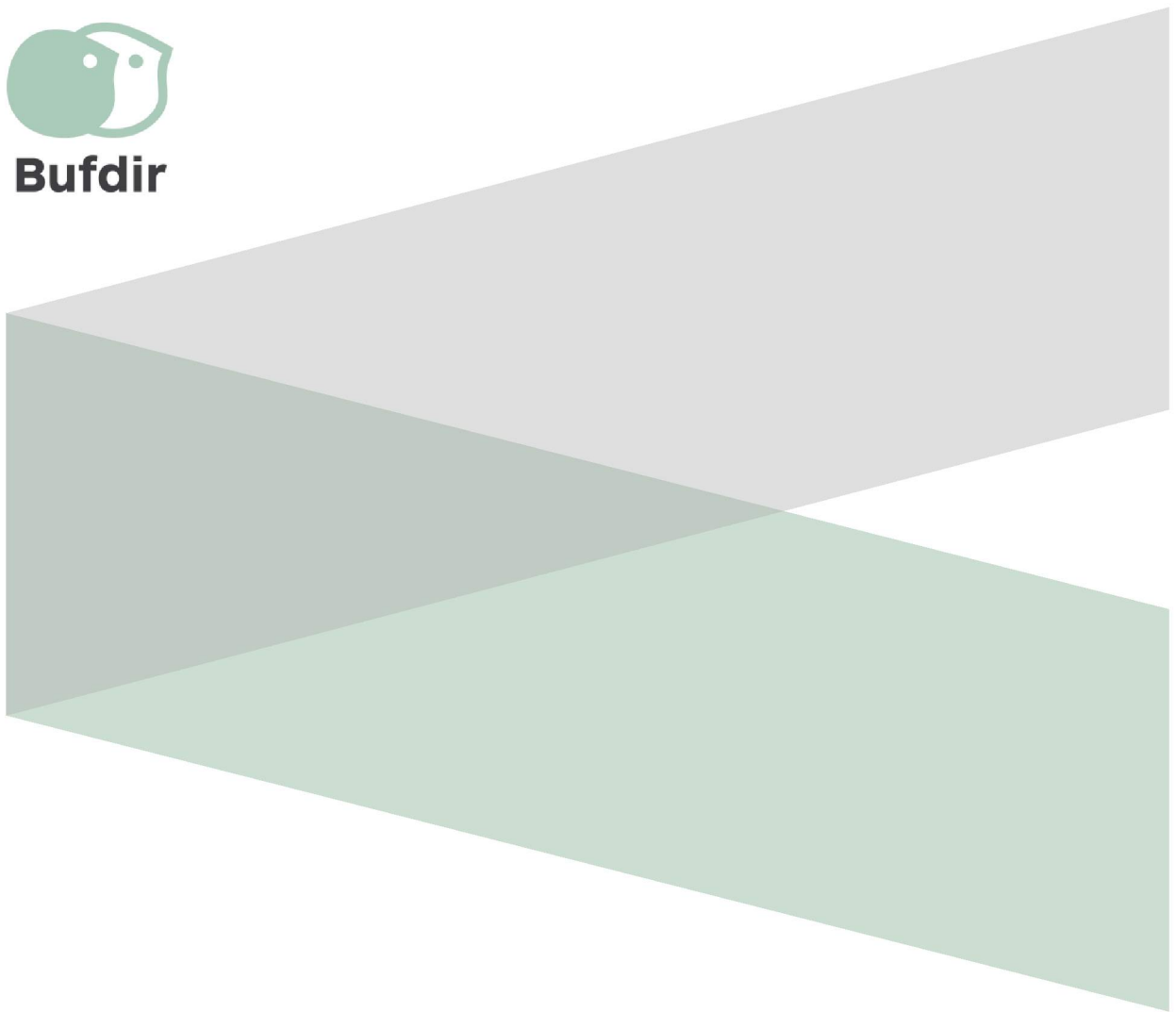

Tjenestekatalog

Hjelpetiltak

Bufdir

**BARNE-, UNGDOMS-
OG FAMILIEDIREKTORATET**

Postadresse:
Postboks 2233
3103 Tønsberg

Besøksadresse:
Fredrik Selmers vei 3
0663 Oslo

Sentralbord:
466 15 000

Utgitt:
September 2021

ISBN: (digital utgave)
978-82-8286-379-7

bufdir.no

Innhold

1 Tjenestekatalogens formål	4
2 Innledning	4
3 Kommunens ansvar for forebygging	6
4. Velferdstjenestenes ansvar for å yte hjelp og å samarbeide	7
4.1 Barneverntjenestens ansvar når barn trenger hjelp fra andre velferdstjenester	8
5. Om barneverntjenestens hjelpetiltak	9
5.1 Prinsipper for godt hjelpetiltaksarbeid	9
5.2 Barnets behov i sentrum for hjelpetiltaksarbeidet	10
5.3 Krav til forsvarlig kvalitet og tilgang på hjelpetiltak	11
5.4 Konkrete hjelpetiltak i barnevernet	11
5.4.1 Tiltak for å styrke foreldrenes omsorg	12
5.4.2 Tiltak som styrker barns utvikling	12
5.4.3 Tiltak som styrker barnets familie, nettverk og miljø	13
5.4.4 Samtidige og omfattende tiltak for å forebygge behov for omsorgsovertakelse	13
5.5 Ettervern - tiltak for ungdom over 18 år	13
5.6 Medvirkning og involvering	14
6. Statlige hjelpetiltak	14
6.1 Tiltak for barn og unge med alvorlige adferdsvansker	14
6.1.1 Funksjonell familieterapi	15
6.1.2 PMTO	15
6.2 Utredninger og hjelpetiltak i senter for foreldre og barn	16
6.3 Familieråd	16

1. Tjenestekatalogens formål

Tjenestekatalogene gir en samlet oversikt over kommunenes og Bufetats tjenestetilbud til utsatte og sårbare barn, ungdom og familier.

Tjenestekatalogene tydeliggjør tjenestetilbudet som helhet, forventningene til tjenestene, og ansvarsforhold mellom Bufetat, kommunene og samarbeidsparter. Dette bidrar til å sikre likeverdige, forutsigbare og samordnede tjenester for sårbare barn og unge og deres familier.

Kommunen skal sikre nødvendig omfang og kvalitet av tjenester til alle barn, ungdom og familier. Dette omfatter også tjenester til de som har eller kan få behov for barneverntjenester. Hjelpetiltak fra barnevernet er en viktig del av hjelpen kommunen gir til barn og familier.

Tjenestekatalogen for hjelpetiltak gir en oversikt over kommunenes ansvar for hjelpetiltak etter barnevernsloven samt de spesialiserte hjelpetiltakene som tilbys av Bufetat. Tjenestekatalogen omtaler både lovpålagte og anbefalte tiltak og oppgaver på kommunalt nivå, samt prinsipper og modeller for godt tiltaksarbeid.

Når det i katalogen er brukt formuleringen «skal», er det basert på et konkret lovgrunnlag eller på en vurdering av at tiltak eller tjenester er nødvendig for å sikre at kvaliteten på arbeidet med hjelpetiltak er forsvarlig og lovlig.

Tjenestekatalogen for hjelpetiltak gjelder fra 1. januar 2022.

2. Innledning

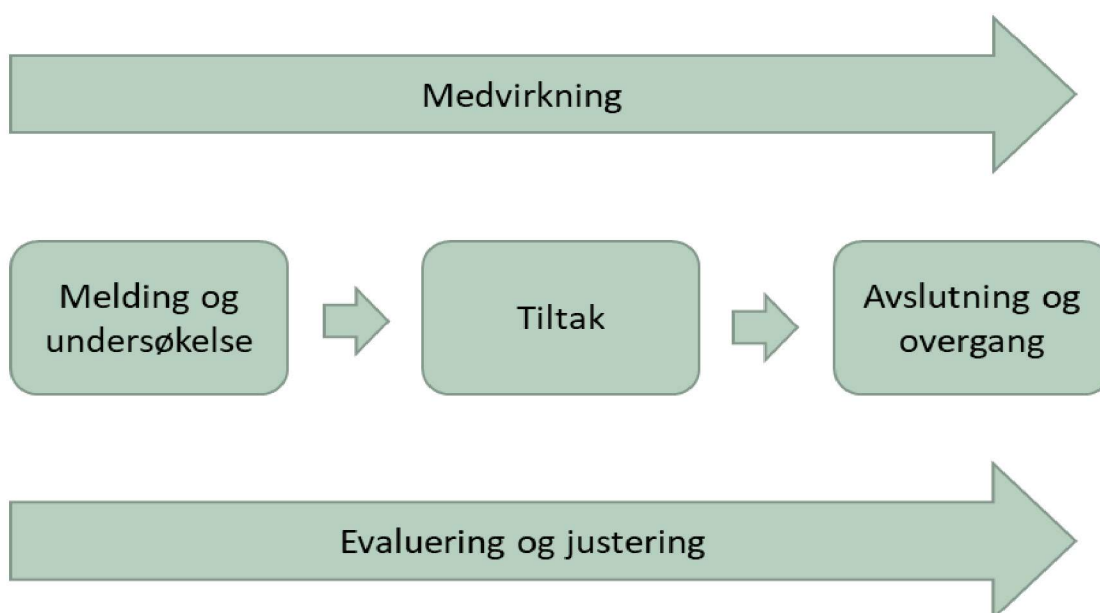
Barn, unge og familier i barnevernet har ofte sammensatte behov og trenger et helhetlig velferdstilbud. Barnehage, skole, helsestasjon og andre universelle tjenester må henge godt sammen med tiltak fra barnevernet, helsehjelp til den enkelte, spesialundervisning og andre indikerte tjenester både på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå.

Et bredt og differensiert tiltaksapparat og et godt samarbeid mellom ulike tjenester og instanser i kommunen er nødvendig for å sikre gode oppvekstsvilkår for barn og unge. Gode planer for forebygging, samarbeid rundt den enkelte familie og på systemnivå er nødvendig for å lykkes. Alle tiltak bør ha en klar og konkret målsetting som gjør det mulig å måle om tiltaket er vellykket. Det kan for eksempel være at barnet får kontakt med jevnaldrende barn eller oppnår bedre resultater på skolen.

2. Innledning

Barnevernreformen gir kommunene et større ansvar for barnevernet, både faglig og økonomisk. Økt ansvar vil bidra til at forebygging får større oppmerksomhet i kommunene. Reformen skal gi kommunene større muligheter til å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker, bygge opp eget tiltaksapparat og utvikle lokale helhetlige og koordinerte tilbud. Ofte må barnevernets tiltak kombineres med innsats fra andre tjenester og gis over tid. Å planlegge hjelp til barn, unge og familier i et forløpsperspektiv som vist i figuren under, kan gi en bedre oversikt over ulike faser og tiltak fra ulike tjenester. Figuren viser et barnevernforløp, men kan brukes som modell for alle tiltak.

Forløp hjelpetiltak

Figur 1: Standardisert forløp i bistand til barn, unge og familier

Vedtak om hjelpetiltak etter barnevernsloven er knyttet til det individuelle barnet og skal inneholde en begrunnelse for hvorfor nettopp dette tiltaket vil bidra til å hjelpe barnet og en beskrivelse av hva tiltaket konkret går ut på. Kravene til saksbehandling og oppfølging av hjelpetiltak er omtalt i [saksbehandlingsrundskrivet](#).

Tjenestekatalogen beskriver i kapittel 3 kommunens ansvar for å forebygge alvorlig omsorgssvikt og alvorlige atferdsvansker. Barneverntjenestens hjelpetiltaksarbeid og kommunens ansvar for å ha tilgang til forsvarlige tiltak beskrives i kapittel 4. De kommunale velferdstjenestenes ansvar og plikt til samarbeid på tvers av tjenestene beskrives i kapittel 5. I kapittel 6 beskrives Bufetats tilbud om spesialiserte hjelpetiltak til kommunene.

3. Kommunens ansvar for forebygging

Barnehage, skole og skolefritidsordning er barns viktigste hverdagsarena utenfor hjemmet og skal sikre alle barn og unge mulighet til utvikling, mestring, læring og trivsel. Disse arenaene, sammen med blant annet organiserte fritidsaktiviteter, er viktige både for å forebygge omsorgssvikt og adferdsvansker og for å oppdage de første tegn til bekymring for barns omsorgssituasjon.

Det følger av [barnevernsloven § 3-1 første ledd](#) at det er kommunen som har ansvaret for å forebygge omsorgssvikt og atferdsvansker. Kommunestyret skal bestemme hvilket ansvar barnevernstjenesten og andre velferdstjenester skal ha i dette arbeidet. God koordinering og forankring i kommuneledelsen skal sikres ved at kommunestyret skal vedta en plan for det forebyggende arbeidet i kommunen.¹ Planen skal beskrive målet for det forebyggende arbeidet og hvordan det skal organiseres i kommunen. Slik sett er barnevernreformen også en oppvekstreform.

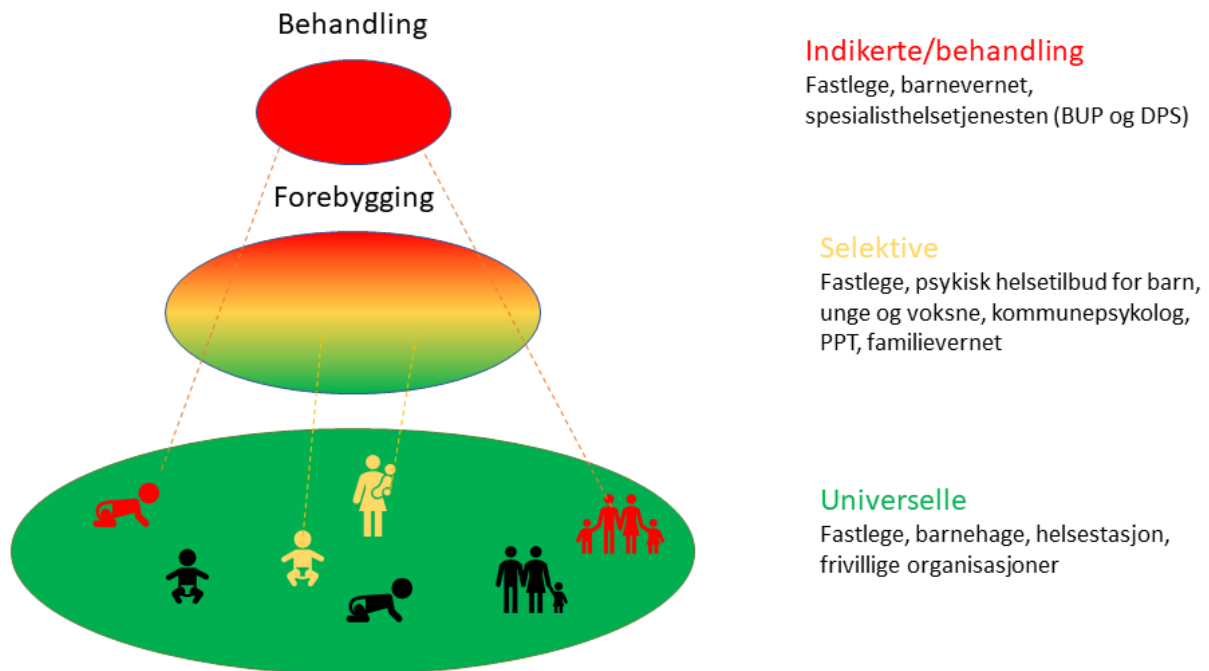
Ikke alle typer forebygging som kommunen har ansvar for, er regulert av barnevernsloven. Blant annet folkehelseloven stiller krav til det forebyggende arbeidet i kommunen. Forebyggende tiltak kan imidlertid dekke flere formål samtidig – for eksempel kan et tiltak for å fremme psykisk helse både forebygge omsorgssvikt og ivareta folkehelsen.

Kommunene har et bredt spekter av virkemidler i det forebyggende arbeidet gjennom sine tiltak og tjenester. Det kommunale ansvaret for forebygging av omsorgssvikt og atferdsvansker omfatter generelle forebyggende tiltak, tiltak rettet mot alle barn (universell forebygging) eller tiltak som er rettet mot bestemte grupper med forhøyet risiko (selektiv forebygging).

Oppfølging i form av hjelpetiltak til en bestemt familie med et identifisert behov etter barnevernsloven er ikke omfattet av planen kommunestyret skal vedta for forebygging av omsorgssvikt og atferdsvansker. Der det er etablert interkommunale samarbeid på barnevernområdet, vil ansvaret for det forebyggende arbeidet fremdeles ligge i den enkelte kommunen.

¹ Prop. 133L (2020-2021)

4. Velferdstjenestenes ansvar for å yte hjelp og å samarbeide

Figur 12 Forebygging illustrert ved gul og grønn sirkel. Barnevernstjenestens hjelpetiltak og indikert hjelp fra andre velferdstjenester er illustrert ved rød sirkel.

4. Velferdstjenestenes ansvar for å yte hjelp og å samarbeide

Utsatte barn og unge og familiene deres har ofte behov for flere velferdstjenester. Det kan omfatte tannhelsetjenesten, utdanning, NAV, spesialisthelsetjenesten og familievern. For å sikre at tjenestene ytes til rett tid og er koordinerte, har de plikt til å samarbeide enten de er kommunale, fylkeskommunale eller statlige. Samarbeidsbestemmelsene finnes i [proposisjonen om endringer i velferdstjenestelovgivningen \(samarbeid, samordning og barnekoordinator\)](#) (Prop 100 L, (2020-2021)) samt [tilhørende lovvedtak](#).

Kommunen har et ansvar for at de kommunale velferdstjenestene tilbyr og yter tjenestene de har ansvar for etter loven, og for at tjenestene samarbeider slik at tilbudet blir helhetlig og koordinert. Plikten til å samarbeide er nedfelt i de enkelte velferdslovene. I tillegg til barnevernsloven er dette helse- og omsorgstjenesteloven, barnehageloven, opplæringsloven, friskoleloven, sosialtjenesteloven, krisesenterlova og integreringsloven.

4. Velferdstjenestenes ansvar for å yte hjelp og å samarbeide

Samarbeid må være en integrert del av tjenesteytingen både på system- og individnivå. Når det er nødvendig for å gi barnet et helhetlig og samordnet tjenestetilbud, skal kommunen bestemme hvilken kommunal instans som skal ivareta samordningen. Dersom det er oppnevnt barnekoordinator etter [helse- og omsorgstjenesteloven § 7-2 a](#), skal koordinatoren sørge for samordning av tjenestetilbudet.

Barn med behov for langvarige og koordinerte tiltak eller tjenester har rett til å få utarbeidet en individuell plan. De ulike velferdstjenestene skal samarbeide om planen for å bidra til et helhetlig tjenestetilbud.

4.1 Barneverntjenestens ansvar når barn trenger hjelp fra andre velferdstjenester

Kommunen har et overordnet ansvar for at barn, unge og familier som får hjelp fra barnevernet, får den hjelpen de har behov for også fra andre tjenester i kommunen. Som del av ansvaret skal kommunen legge til rette for og følge opp at barneverntjenesten bidrar til dette.

Kommuneledelsen har ansvar for å avklare hvilken kommunal tjeneste som skal samordne tjenestetilbudet. Barn og foreldre kan, når det er uklart, kreve avklart hvilken tjeneste som skal ha samordningsansvaret.

Som ledd i å sørge for at barnet og familien får rett tjeneste til rett tid skal barneverntjenesten blant annet bistå familien i kontakten med andre velferdstjenester. Dette skal gjøres når barnets behov tilsier at det bør gis hjelp fra andre tjenester og foreldrene og/eller barnet ønsker dette. Dersom samarbeid med andre tjenester er nødvendig for å gi barnet et samordnet og helhetlig tjenestetilbud, skal barneverntjenesten samarbeide med tjenestene.

Tjenester og tiltak barnet får fra andre velferdstjenester enn barneverntjenesten, kan være viktige for å redusere familiens behov for flere eller mer omfattende tiltak fra barnevernet. I [Prop. 133 L \(2020-2021\) om ny barnevernslov](#) tydeliggjør departementet at barneverntjenesten har ansvar for å iverksette hjelpetiltak kun når barnets eller familiens behov for hjelp har en sammenheng med barnets omsorgssituasjon eller atferd. Det presiseres at barneverntjenesten ikke skal kompensere for mangelfull innsats fra andre sektorer. Eksempelvis skal barneverntjenesten ikke tilby helsehjelp eller iverksette tiltak for å avhjelpe utfordringer primært knyttet til funksjonsnedsettelse. Barneverntjenestens ansvar er heller ikke å kompensere for levekårsutfordringer eller å sette inn tiltak for å løse utfordringer som ligger innenfor skolens ansvarsområde.

5. Om barneverntjenestens hjelpetiltak

Et godt forebyggende tilbud kan bidra til at familien får hjelp før det oppstår et behov for tiltak etter barnevernsloven. Hjelpetiltak skal være egnet til å møte barnets behov og til å bidra til positiv endring hos barnet. Når vilkårene om frivillige hjelpetiltak er oppfylt, og det er nødvendig for å sikre barnet tilfredsstillende omsorg eller beskyttelse, kan enkelte hjelpetiltak som følger av lov vedtas uten samtykke.

Kommunestyret har ansvaret for at kommunens ansvar og plikter etter barnevernsloven etterleveres. Dette ansvaret innebærer at kommunen har tilstrekkelige ressurser til forsvarlig drift, og at barneverntjenesten har tilgang til nødvendige tiltak som sikrer at barn får riktig hjelpetiltak til rett tid. For å sikre god forankring og styring skal barnevernstjenesten hvert år levere en tilstandsrapport for tjenesten til kommunestyret, jf. [barnevernsloven § 2-1 åttende ledd](#). Barneverntjenesten kan ikke unnlate å gi barn nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse med den begrunnelse at det ikke er ressurser eller tiltak tilgjengelig.

Når barnevernstjenesten fatter vedtak om hjelpetiltak, er det basert på en vurdering av at barnet har et særlig behov for tiltaket. Tiltakene må kunne iverksettes raskt for å ivareta lovens formål. Det må være samsvar mellom konklusjonen i undersøkelsen, alvorlighetsgraden og hjelpetiltakene som iverksettes.

5.1 Prinsipper for godt hjelpetiltaksarbeid

Nedenfor følger noen sentrale prinsipper som bidrar til kvalitet i hjelpetiltaksarbeidet. Prinsippene er utarbeidet av WHO, brukes internasjonalt og sikrer at alle aspekter ved kvalitet i tiltaket tas hensyn til.

Tjenester av god kvalitet

- **er trygge og sikre.** Barnevernstjenesten må sikre at barn og ungdom som mottar hjelpetiltak, lever under trygge forhold og ikke utsettes for fare. Vurderingen av hvilke hjelpetiltak som skal tilbys, skal ta utgangspunkt i individuelle behov og ressurser hos barna, ungdommene og familiene og bygge på en helhetlig tilnærming, med basis i kartlegging av risiko- og beskyttelsesfaktorer.
- **er virkningsfulle.** Barnevernstjenestens hjelpetiltaksarbeid skal være kunnskapsbasert og forankret i bruker-, praksis- og forskningskunnskap om hva som virker for de ulike utfordringene barn, ungdom og familier har, og hvilke ønsker og behov de har. Hjelpetiltak skal ha en klar målsetning basert på vurderingen av barnets og ungdommens behov. En systematisk oppfølging innebærer at valg av tiltak revurderes og justeres, og at nye tiltak eller prosesser iverksettes ved behov.

5. Om barneverntjenestens hjelpetiltak

- **involverer brukerne og gir dem innflytelse.** Det er en forutsetning at barneverntjenesten etablerer et godt samarbeid med barnet, ungdommen og foreldrene. Det innebærer at de skal oppleve å bli respektert, hørt og få medvirke i alle deler av tiltaksarbeidet. Tiltaksarbeidet skal evalueres jevnlig og i dialog med dem det gjelder. Evalueringen må sees opp mot de målene som er satt.
- **er samordnet og preget av kontinuitet.** Når noen får hjelp fra flere tjenester og instanser, må tjenestene samordne vurderinger og ressurser slik at hjelpetiltakene som planlegges og gis, blir helhetlige og har kontinuitet. Barnevernets hjelpetiltak skal ikke overta ansvar som ligger til andre sektorer.
- **er tilgjengelig og rettferdig fordelt.** Alle barn i Norge som har behov for barnevernstiltak, skal tilbys forsvarlige tiltak tilpasset deres behov. Det er et kommunalt ansvar å sørge for dette. Barnevernet skal evaluere tiltakene og vurdere om de har gitt effekt. Tiltakene skal avsluttes når de har gitt den ønskede effekten og også hvis de eventuelt ikke har det.
- **utnytter ressursene på en god måte.** Tiltak som er tilpasset de behovene barnet, ungdommen og familien har, og som gir ønsket virkning, er kostnadseffektive. Tiltak som ikke fungerer etter hensikten, bør avsluttes og andre tiltak vurderes. Tiltak som har innfridd målsetningene, skal avsluttes i dialog med dem det gjelder og eventuelt andre relevante aktører.

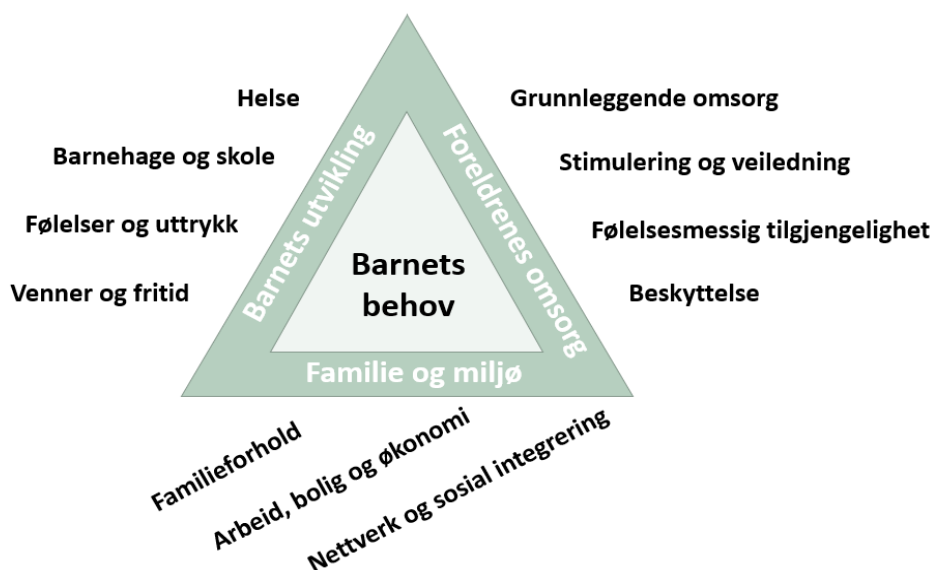
5.2 Barnets behov i sentrum for hjelpetiltaksarbeidet

Kunnskapsmodellen *Barnets behov i sentrum* (se s. 11) redegjør for behovene som må dekkes for at barn skal ha best mulig utvikling ut fra tre hovedaspekter: Barnets utvikling, foreldrenes omsorg samt familie og miljø. Når behovene av ulike årsaker ikke dekkes, innebærer dette en risiko for barnets utvikling.

Modellen er et godt utgangspunkt for kommunenes arbeid med å innhente kunnskap både om beskyttelses- og risikofaktorer i barns liv og for å kunne vurdere hvilke hjelpetiltak som vil virke positivt på barnet og familien. Ved å bruke modellen vil barnevernstjenesten også få oversikt over om barnet og familien trenger andre velferdstjenester. Modellen kan brukes som en støtte for barnevernstjenestens arbeid gjennom hele tiltaksforløpet og benyttes for alle øvrige deler av barnevernstjenestens arbeid.

Barnets behov i sentrum er det faglige grunnlaget for Barnevernsfaglig kvalitetssystem, som er en del av DigiBarnevern.

Kunnskapsmodell «Barnets behov i sentrum»

Figur 3: Modellen «Barnets behov i sentrum».

5.3 Krav til forsvarlig kvalitet og tilgang på hjelpetiltak

Kommunen har frihet til å planlegge og organisere hjelpetiltaksarbeidet. Kommunen har ansvar for at barneverntjenesten har tilgang til hjelpetiltak i et omfang og en kvalitet som er forsvarlig. Det inkluderer et bredt nok utvalg av kunnskapsbaserte og spesialiserte tiltak.

Tilgangen på hjelpetiltak kan sikres på ulike måter. Kommunen kan organisere og benytte ressurser og kompetanse på tvers av de kommunale tjenestene. Det er imidlertid ikke adgang for barneverntjenesten til å treffe vedtak om tiltak fra andre velferdstjenester, og barneverntjenestens bruk av ressurser og kompetanse fra andre tjenester må derfor skje innenfor rammene av barnevernsloven. Kommunen kan inngå avtaler med private aktører og andre kommuner for å få tilgang til hjelpetiltak, og de kan søke om spesialiserte hjelpetiltak levert av Bufetat. Kommunen har et selvstendig ansvar for at tiltak er forsvarlig og tilpasset barnets og familiens behov uavhengig av om kommunen selv leverer tiltaket eller benytter seg av eksterne leverandører.

5.4 Konkrete hjelpetiltak i barnevernet

Kommunen skal sørge for at barneverntjenesten kan tilby hjelpetiltak som forebygger omsorgssvikt og adferdsvansker, herunder tiltak som setter barn, unge og familier i stand til å benytte seg av tilgjengelig hjelp og støtte. Alle tiltak bør være konkrete og ha en klar målsetting som gjør det mulig å måle om tiltaket er vellykket. En slik målsetting kan for eksempel være at barnet får kontakt med jevnaldrende barn eller oppnår bedre resultater på skolen. Et konkret tiltak kan være støttekontakt eller avlastningshjem som gir barnet alternative erfaringer og gode rollemodeller.

5.4.1 Tiltak for å styrke foreldrenes omsorg

Barneverntjenesten må ha tilgang til foreldrestøttende tiltak som har som overordnet mål å styrke barn omsorgsbetingelser gjennom å styrkerelasjonen mellom foreldre og mellom foreldre og barn. Når relasjonen mellom foreldre og barn styrkes, bedrer det barnets oppvekstbetingelser, og risikoen for skjevutvikling minskes. Forskning på foreldrestøtte og foreldreveiledning viser at omsorgssvikt, vold og overgrep mot barn reduseres og at veiledningen har en positiv virkning på foreldres trygghet i foreldrerollen.

Barneverntjenesten skal tilby råd og veiledning for å fremme barns positive utvikling gjennom å styrke foreldrene. Dette omfatter hjemmebasert, gruppebasert og strukturert individuell veiledning som tar utgangspunkt i foreldrenes utfordringer og tilpasses foreldres og barns behov. Det bør tilbys kunnskapsbasert foreldre- og familieveiledning.

Foreldreveiledningsprogrammer er strukturerte metoder som kan mottas individuelt eller i gruppe. Felles for alle foreldreveiledningsprogrammer er at de søker å styrke relasjonen mellom foreldre og barn, og de er oftest innrettet mot spesielle målgrupper. Eksempler er International Child Development Program (ICDP), De utrolige årene (DuÅ), Circle of Security (COS) og Marte Meo. På ungsin.no finnes mer informasjon om hjelpetiltak. Felles mål for de fleste foreldrestøttende tiltak er blant annet å

- styrke familiens samhold og omsorg for hverandre
- endre og styrke foreldrenes oppdragelsespraksis
- hjelpe foreldrene til å forstå barnet og de reaksjoner de møter hos barnet
- trene foreldre i ferdigheter som det er behov for å styrke

Barneverntjenesten skal også kunne tilby støtte som bidrar til å redusere foreldrenes belastning, som praktisk bistand og avlastning i hjemmet.

5.4.2 Tiltak som styrker barns utvikling

Barneverntjenesten skal ha tiltak som bidrar til å redusere effekten av krevende omsorgsbetingelser for barnet eller ungdommen. Tiltakene bidrar til å styrke en positiv utvikling og mestring og kan forebygge utvikling av uheldig adferd og handlingsmønstre

Barneverntjenesten bør ha tiltak som sikrer at barnet får utbytte av de viktigste hverdagsarenaene som barnehage, skole, skolefritidsordninger, fritidstilbud, helsetjeneste, skolehelsetjeneste og tannhelsetjeneste. Disse tjenestene er avgjørende for å avdekke barns behov og for å lykkes med å styrke barns trygghet, utvikling og mestring. Gode verktøy er aktiv bruk av individuell plan, samhandlingsforløp og, på et overordnet nivå, samarbeidsavtaler.

Den beste støtten til barns utvikling er den som får barnet til å fungere mest mulig likt sine jevnaldrende. Barneverntjenesten bør derfor motivere og legge til rette for at barn kjenner til og kan benytte seg av andre tjenester og lokale tilbud som helsestasjon for ungdom, samtalegruppe for barn i forbindelse med samlivsbrudd, hjelpetelefoner for barn, ung.no med flere.

5.4.3 Tiltak som styrker barnets familie, nettverk og miljø

Familie, nettverk og nærmiljø er viktige for å sikre støtte, tilhørighet og god fungering for både barn, unge og familier. Barneverntjenesten skal ha tiltak som forebygger og avhjelper at vansker eskalerer. Dette gjøres gjennom å bistå med å etablere, mobilisere og ta i bruk muligheter i familie, nettverk og nærmiljø. Målsettingen er å bidra til at familien kan benytte seg av hjelp og støtte i sitt nærmiljø og nettverk. Når flere voksne bidrar for å hjelpe barnet og familien, gir det avlastning og støtte til både barnet og familien. Eksempler er nettverksmøter, familieråd, kulturtolker, linkarbeidere, foreldregrupper og sosiale treffpunkter.

5.4.4 Samtidige og omfattende tiltak for å forebygge behov for omsorgsovertakelse

Barn som lever i familier med høy konflikt eller risiko knyttet til barnets behov, har høy risiko for omsorgsovertakelse. For å lykkes med å gi barn god nok hjelp og omsorg skal kommunen tilby samtidige, intensive og målrettede tiltak. Tiltakene bør være kunnskapsbasert og strukturert og ivaretas av personell med tilstrekkelig kompetanse.

Barna og ungdommene trenger målrettet innsats når de lever under krevende omsorgsbetingelser som innebærer vold og høykonflikt, rus og dårlig psykisk helse og kognitive utfordringer. Det finnes gode kunnskapsbaserte tiltak med multisystemisk tilnærming, som tverrfaglige team som jobber med ulike innfallsvinkler på problemene ungdommene og familiene har.

5.5 Ettervern - tiltak for ungdom over 18 år

Barneverntjenesten skal ha et tilbud om ettervern til ungdom som har mottatt tiltak fra barnevernet under oppveksten. Tiltakene skal støtte ungdommene i overgangen til selvstendig voksenliv og gjøre dem i stand til å greie seg på egen hånd. Alle tiltakskategorier i barnevernet er relevante også for ungdom over 18 år, og ungdommen kan følges opp av barnevernet inntil fylte 25 år.

Hvor mye støtte en ungdom trenger, kan variere, og det kan endre seg med tiden. Det er derfor viktig at tiltakene innrettes på en fleksibel måte der ungdommen selv kan få styre ut fra sine behov. I god tid før ungdommen fyller 18 år skal barnevernstjenesten og ungdommen sammen vurdere om ungdommen trenger tiltak fra barnevernet også etter denne alderen. Planen for ettervern skal ha tydelige mål, og tiltakene skal evalueres jevnlig i dialog med ungdommen. Barnevernstjenesten skal bistå ungdommen med egnede tiltak og kontakt med andre relevante tjenester så lenge det er nødvendig.

Viktige områder for en tiltaksplan kan være å bistå familien i kontakten med andre velferdstjenester for å sikre en stabil boligsituasjon, utdanning eller jobb, økonomi, samt at de har et godt nettverk som sikrer sosial støtte. Tiltak kan være bistand til å forstå og gjennomføre praktiske gjøremål, som å ha orden på egen økonomi, planlegge og få en struktur i hverdagen og etter hvert mestre livet som ung voksen.

6. Statlige hjelpetiltak

Barnevernstjenesten kan vedta å avslutte tiltak når ungdommen blir myndig eller å avslå en søknad om ettervern. Et slikt enkeltvedtak skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste.

5.6 Medvirkning og involvering

Barn, ungdom og foreldre har rett til å medvirke og bli involvert i egen sak. Dette følger både av Barnekonvensjonens artikkel 12 og barnevernslovens bestemmelser. Medvirkningen må skje kontinuerlig gjennom hjelpetiltaksforløpet gjennom samtaler og andre aktiviteter.

6. Statlige hjelpetiltak

Statlige hjelpetiltak er et supplement til det kommunale tilbudet. Der tiltaket kan forhindre at barnet blir plassert utenfor hjemmet eller at vansker eskalerer, kan Bufetat kan tilby spesialiserte kvalitetssikrede hjelpetiltak i hjemmet. Hjelpetiltakene er kunnskapsbaserte og rettet mot barn og ungdom med sammensatte og utfordrende atferdsvansker, ofte også kombinert med rus. For tiden tilbyr Bufetat tre slike tiltak: Multisystemisk terapi (MST) og Funksjonell familieterapi (FFT) for ungdom, og Parent Management Training Oregon (PMTO) for barn mellom 2 og 12 år.

Det er et mål at Bufetats tiltak er tilgjengelige for alle kommuner. Pr. i dag er ikke alle tiltak tilgjengelige over hele landet. Kommunen må søke om bistand fra Bufetat gjennom vårt [henvisningsskjema](#). Merk at Oslo kommune har et helhetlig ansvar for barnevernet og får ikke tilbud om kunnskapsbaserte og spesialiserte hjelpetiltak fra Bufetat. Oslo kommune har selv ansvar for at barnevernet i bydelen har hjelpetiltak i et omfang og en kvalitet som er forsvarlig, herunder et tilstrekkelig utvalg av spesialiserte og kunnskapsbaserte tiltak.

6.1 Tiltak for barn og unge med alvorlige adferdsvansker

Multisystemisk terapi (MST) er et behandlingstiltak for familier med ungdom mellom 12 og 18 år, som har alvorlig utfordringer i relasjoner til familie, skole og nærmiljø i form av fysisk eller verbal aggresjon, hærverk, rusproblemer, skolefravær og venner som har uheldig innflytelse på dem.

Målet for behandlingen er at ungdommen og familien skal fungere godt – og uten alvorlige utfordringer. For å oppnå dette har behandlingen som mål å

- styrke familiens samhold og omsorg for hverandre
- endre og styrke foreldrenes oppdragelsespraksis
- styrke kontakten mellom familien og omgivelsene, det vil si det sosiale nettverket, skole, fritidsaktiviteter og det offentlige tjenestetilbudet.
- gjøre at ungdommen trives og presterer bedre i skolen eller arbeidslivet
- hindre kontakt med negative miljøer, ettersom vi vet at atferdsproblemer «smitter»
- opprette eller gjenopprette kontakt med positive venner og øke ungdommens deltakelse i positive fritidsaktiviteter
- sette familien i stand til å løse framtidige problemer

6.1.1 Funksjonell familieterapi

Funksjonell familieterapi (FFT) er et behandlingstiltak for familier med ungdom mellom 11 og 18 år, hvor ungdommen har alvorlige utfordringer i relasjoner til familie, skole og nærmiljø. Dette kan ofte være i form av høy konflikt og vold, skolefravær, rusproblemer eller venner som har dårlig innflytelse på dem. I FFT sees denne atferden i sammenheng med hvordan alle i familien gjensidig påvirker hverandre. Blir samhandlingen innad i familien styrket, blir samhandlingen familien og ungdommen har med nettverket rundt, også styrket. Målet for behandlingen er å hjelpe ungdommen til å fungere bedre i familien og nærmiljøet sitt. For å oppnå dette retter behandlingen seg mot å

- hjelpe familien til å forstå hverandre bedre
- skape samtaler med fokus på håp og konstruktive løsninger
- styrke familiens kommunikasjon og samarbeid
- sette familien i stand til å løse framtidige utfordringer
- bidra til at familien kan benytte seg av hjelp og støtte i nærmiljøet og nettverket

Evalueringsforskning har vist at Funksjonell familieterapi gir god hjelp til familier og ungdom med atferd som bekymrer. Den forebygger også at yngre søsken kan få tilsvarende vansker. For noen ungdommer kan FFT være et alternativ til flytting ut av hjemmet.

6.1.2 PMTO

Parent Management Training Oregon (PMTO 3-12 år) tilbys til familier med yngre barn som har atferdsvansker. Tilbudet retter seg mot familier der samhandlingsmønsteret mellom foreldre og barn kjennetegnes av gjensidig negativitet som har vedvart over tid, minimum et halvt år. Barnets symptomer kjennetegnes ofte i form av uvanlig stor trassighet og opposisjon, liten vilje til samarbeid, mangelfull sinnekontroll og svake sosiale ferdigheter. Med barnets økende alder overføres ofte reaksjonsmønsteret til arenaer utenfor hjemmet.

Slik fungerer PMTO:

- Foreldrene gjøres til eksperter på sitt eget barn, og terapeuten er foreldrenes aktive støttespiller.
- Foreldrene og terapeuten inngår i en gjensidig og forpliktende samarbeidsrelasjon.
- Terapeuten og foreldrene kartlegger hvilke ressurser familien har. Disse ressursene er viktige i endringsarbeidet.
- Foreldrene trenes i å være oppmuntrende når barnet trener inn nye mestringsområder, og når barnet følger de forventningene og reglene som foreldrene på forhånd har formidlet til barnet.
- Foreldrene trenes i hvordan de kan opptre konsekvent i å følge opp hvilke regler og normer som gjelder i deres familie.
- Foreldrene trenes i hvordan de skal følge opp med milde negative konsekvenser når barnet ikke følger de forventningene eller reglene som er formidlet til barnet på forhånd.
- Foreldrene trenes i å gjenvinne kontrollen over de negative følelsene sine, noe som bidrar til at barnet lettere kan følge beskjeder fra foreldrene.

6. Statlige hjelpetiltak

- Foreldrene trenes i hvordan de kan tilrettelegge og følge opp aktiviteter i og utenfor hjemmet for å sikre at barnet ikke overlates til aktiviteter eller sosiale miljøer som ikke er positive for barnets utvikling.

Bufetat tilbyr PMTO ut 2023, og deretter skal dette tilbys av kommunene selv.

6.2 Utredninger og hjelpetiltak i senter for foreldre og barn

Der det er stor usikkerhet ved omsorgssituasjonen til utsatte sped- og småbarn, kan barnevernstjenesten be Bufetat om hjelp til å utrede om det er alvorlige mangler ved omsorgen. Et utredningsopphold ved sentrene kan foregå poliklinisk, i hjemmet, som døgnopphold, eller som en kombinasjon. Tilbud om og valg av arena for familieutredning avhenger av samtykke, kapasitet, avstand, omfang og innholdet i kommunens bestilling. Senteret utarbeider en rapport som supplerer kommunens undersøkelsesarbeid. Rapporten skal beskrive familiens behov og hvilken type velferds- og hjelpetiltak familien kan nyttiggjøre seg.

Når barneverntjenesten ikke har tilgang til eller mulighet til å sette i gang nødvendige tiltak for at barnet skal få forsvarlig hjelp, kan sentre for foreldre og barn tilby spesialiserte hjelpetiltak etter utredningen. Hjelpetiltakene skal primært tilbys i hjemmet. Tiltaket kan tilbys som døgnopphold, hjemmebasert eller en kombinasjon. Hva som tilbys, avhenger av blant annet behovet til alle barna i familien, hva tiltaket inneholder og hvor lenge det skal vare, avstand og kapasitet. Når kommunen fullfinansierer tiltaket, kan Bufetat tilby hjelpetiltak uten en foregående utredning.

6.3 Familieråd

Familieråd er en medvirknings- og nettverksmodell med formål å gi barn og familier reell innflytelse i eget liv. Bufetat tilbyr opplæring og metodestøtte i bruk av familierådsmodellen og sørger for at kommunene har tilgang til familierådscoordinatorer.

Familieråd er en av de mest utprøvde og anerkjente metodene for medvirkning i barnevernet. Modellen anbefales brukt i alle deler av barnevernets arbeid. Dette inkluderer utredning, beslutningstaking, tiltaksvalg og mobilisering og som eget tiltak for nettverksmobilisering. Det kan også brukes ved akutte situasjoner og ved oppfølging av barn som bor i institusjon eller fosterhjem både før, under og etter plassering.

[Bufdir.no](https://bufdir.no)